

78. Latvijas Universitātes
starptautiskā
zinātniskā konference

**Konferences sekcija
(veltīta VPP DemoMig projekta jautājumiem)**

Latvijas demogrāfiskās attīstības izaicinājumi

**Sekcijas vadītājs: Prof. Juris Krūmiņš (juris.krumins@lu.lv)
Piektdiena, 2020. gada 20. marts**

Latvijas mūsdienu demogrāfiskie izaicinājumi ir saistīti gan ar līdzšinējo demogrāfiskās pārejas norisi, gan ar kopējiem faktoriem, kuri nosaka demogrāfiskās pārejas otrā posma norisi Eiropas Savienības valstīs un iespējamos attīstības scenārijus nākotnē.

Turpmākā demogrāfiskā attīstība raisa diskusiju un pētījumus par demogrāfijas saistību ar darba tirgus un reģionālo attīstību, tautas veselību, labklājību, pensiju sistēmas ilgtspēju un citām problēmām, kas ir saistītas ar demogrāfisko politiku - valsts varas institūciju un sabiedrisko organizāciju mērķtiecīgu rīcību iedzīvotāju kustības procesu regulēšanai, īstenojot sociālus, ekonomiskus, juridiskus u.c. pasākumus.

Ģimenes valsts politikas
pamatnostādņu 2011. – 2017.gadam
ex-post novērtējums

Identifikācijas Nr.LRLM2018/28-3-02/08

**Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. –
2020. gadam.** Apstiprināts ar 2012.g. 20.dec.
Latvijas Republikas Saeimas lēmumu

Latvijas ilgtspējīgas attīstības
stratēģija līdz 2030. gadam

**Sabiedrības veselības
pamatnostādnes 2014.-2020.g.
MK 2014.g. 30.sept.**

DemoMig projekta ietvaros 2019.g. veikto interviju (n=248) izskatītie jautājumi par reģionālo demogrāfisko politiku un attīstību

(skatīt: Krišjāne Z., Krūmiņš J. (zina.red-i) Izaicinājumi un risinājumi ilgtspējīgas sabiedrības attīstībai Latvijā. Reģionālo ideju darbnīcu apkopojums. Rīga: LU, 2020.

- 1 **Kādi ir reģiona demogrāfiskie izaicinājumi?**
- 2 **Kādā veidā reģionā varētu vecināt demogrāfijas jautājumu risinājumus?**
- 3 **Kā reģionā un vietējās pašvaldībās iespējams pilnveidot ģimeņu atbalsta politiku?**
- 4 **Imigrantu piesaiste reģiona darba tirgum**
- 5 **Vēlamās izmaiņas lēmumu pieņēmējiem pašvaldībās, reģionā, valstī?**

«Kuri Jūsaprāt ir 3 svarīgākie pasākumi demogrāfijas (iedzīvotāju attīstības) veicināšanai?» Avots: Krūmiņš J., Krišjāne Z. (zina.red-i) Tautas ataudze Latvijā un sabiedrības atjaunošanas izaicinājumi. Rīga: LU, 2019

Svarīgākie pasākumi (pēc respondentu atbilžu biežuma %)

VISIEM LATVIJAS REĢIONIEM KOPĪGAIS

Izaicinājumi

Ceļu infrastruktūras stāvoklis, atvērtība pārrobežu sadarbībai un sabiedrības integrācijas procesu izpratne veicina iedzīvotāju un kvalificēta darbaspēka piesaisti.

Iedzīvotāju kvalitatīvam sastāvam (izglītība, profesionālā sagatavotība, veselība u.c.) ir izšķiroša nozīme reģionālā attīstībā salīdzinājumā ar kvantitatīvās attīstības rādītājiem.

Jauno ģimeņu piesaistei ir svarīgs banku, pašvaldību un darba devēju atbalsts mājokļu iegādei un renovācijai.

Iedzīvotāju faktiskās un deklarētās dzīves vietas atšķirības ietekmē nodokļu politika, darba vietu, sociālās un komunālās infrastruktūras piedāvājums.

Svarīga loma ir kompetentam un enerģiskam līderim,-ei, kurš/kura prot saskatīt demogrāfiskās attīstības vajadzības no reģiona, pašvaldības ilgtspējīgas attīstības skatījuma.

VISU REĢIONU KOPĪGĀS IEZĪMES

Latvijai ir raksturīga divu ātrumu demogrāfiskā attīstība: no vienas puses - Rīga un Pierīgas reģions ar lielāku ekonomisko potenciālu, no otras puses - pārējie reģioni (Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale), kas pakļauti straujākai depopulācijai. Rīgas un Pierīgas īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā 1990.-2019.g. ir palielinājies no 47% līdz 52%, bet 2040.g. līdz 59%.

Labvēlīgāki reģionu sociāli ekonomiskās attīstības rādītāji dod iespēju vairāk līdzekļu novirzīt reģionālās demogrāfiskās politikas pasākumiem. Tādējādi tiek piesaistīti jaunākā – reproduktīvā un darbaspējas vecuma iedzīvotāji, pozitīvi ietekmējot dzimstību, dabisko pieaugumu un migrācijas saldo.

REĢIONU SPECIFISKĀS IEZĪMES

KURZEMES
PLĀNOŠANAS
REĢIONS

Pašvaldībām ir vairāk instrumentu ģimeņu atbalstam nekā reģionam. Reģionam ir koordinējoša loma.

Pastāv selektīva imigrantu piesaiste – kvalitāte ir svarīgāka par kvantitāti. Nozīmīgs ir identitātes aspekts - kopiena. Vai imigranti spēs pilnībā iekļauties? Jāsekmē arī attālinātā nodarbinātība.

Kā alternatīva imigrantu piesaistei, ja tā netiks pastiprināti atbalstīta valstiski – vairāk koncentrēties uz vietējiem iedzīvotājiem, t.sk. no citiem Latvijas reģioniem, un ieguldīt viņos.

ZEMGALES
PLĀNOŠANAS
REĢIONS

Rīgas un Jelgavas tuvums, darba vietu pieejamība reģiona pilsētās un salīdzinoši labā satiksme sekmē to, ka daļa lauku iedzīvotāju meklē darbu reģiona pilsētās, t.sk. ārpus sava novada vai pagasta.

Atrašanās pierobežā sekmē sadarbību starp Zemgali un Lietuvu.

Ģimenēm ir svarīgi dzīvot vietā, no kuras ir viegli nokļūt uz darbu vai mācībām.

REĢIONU SPECIFISKĀS IEZĪMES

Reģiona pievilcību no demogrāfisko izaicinājumu viedokļa nosaka Rīgas tuvums un laba satiksme ar galvaspilsētu, ceļu tīkls, infrastruktūra un kultūrvēsturiskās tradīcijas.

Augsta ir mājokļu īres maksa, pārdošanai pieejamo mājokļu cena, bankas bieži vien nesniedz kredītus mājokļa iegādei ārpus attīstības centriem.

Vietu trūkumu bērnudārzos daļēji risina privātie bērnudārzi, bet ne visiem ir līdzekļi, lai tos apmaksātu, un ne visās vietās tie ir pieejami.

Valstī pastāv pārlietu liela centralizācija lēmumu pieņemšanā. Ņemot vērā attālumu no Latgales līdz galvaspilsētai, transports rada papildus izdevumus un laika patēriņu.

Izaicinājums ir kvalitatīva medicīniskā palīdzība. Maģistrālie lielceļi ir ar ātruma ierobežojumiem un dažviet nekvalitatīvi. Saņemt kvalitatīvu veselības aprūpi nereti var tikai galvaspilsētā.

Labās prakses piemērs: Rēzeknē ir jauno ģimeņu atbalsta programma: novads maksā papildu pabalstus, pagastu autobusi izvadā skolniekus, ir bezmaksas pulciņi, brīvpusdienas.

REĢIONU SPECIFISKĀS IEZĪMES

Novadi, kas atrodas tuvāk Rīgai, saskaras ar strauju iedzīvotāju skaita pieaugumu (Mārupe, Babīte Jūrmala, Ādaži, Carnikava, u.c.), infrastruktūras nepietiekamu sagatavotību, vietu trūkumu pirmsskolas izglītības iestādēs un skolās.

No Rīgas tālākos novados dominē citas problēmas - zemāka izglītības iestāžu pieejamība, zemāka izglītības kvalitāte, nepietiekama pārrobežu sadarbība.

Pašreizējā deklarēšanas sistēma (persona deklarējusies vienā adresē, bet faktiski dzīvo citā) sekmē to, ka Rīgas sociālos pakalpojumus (pansionātus, izglītības iestādes, veselības aprūpes pakalpojumus) lieto ne tikai rīdzinieki, bet arī Pierīgas iedzīvotāji. Īpaši tas parādās bērnudārzu rindās. Svarīga problēma ir arī 1.-4. klases vecuma bērnu pieskatīšanas vietu trūkums – gan pēcpusdienās, kamēr vecāki ir darbā, gan vasaras brīvdienās.

Pašvaldības ne vienmēr ir gatavas risināt pensionātu attīstības problēmas.

IETEIKUMI LĒMUMU PIENĒMĒJIEM

- Jāpilnveido iedzīvotāju reģistra datu pilnīgums (arī pašvaldību līmenī).
- Prioritārie reģionālās demogrāfiskās politikas jautājumi: mājoklis, bērnudārzi, veselības aprūpes pieejamība, profesionālā izaugsme, mūžizglītība u.c.
- Demogrāfiskās politikas īpaša mērķgrupa - jaunās ģimenes un sievietes reproduktīvajā vecumā.
- Jāpaplašina atbalsts vecākiem, kuri audzina bērnus mājās līdz 4-5 gadu vecumam (pabalsti, atlīdzība par neizmantoto vietu bērnudārzā).
- Atbalsta palielināšana attālinātai nodarbinātībai.
- Jāpaplašina atbalsts tādām kopdzīves formām, kā neregistrētās partnerattiecības, jo mūsdienās daudzi bērni dzimst ārpus laulības.
- Jāpastiprina atvērtība selektīvās imigrācijas kontekstā.